

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007- 2013. Investește în oameni!

✉ Str. Italiană, nr. 28, et.1, cam.6, București, sect. 2 @ europa2020@spiruharet.ro

☎ 021.455.1721

🌐 www.europa2020.spiruharet.ro

POSDRU/156/1.2/G/139490

A 9.2 August 2015, Realizat de Dr. Bogdan Lucian Jora	Verificat Manager proiect Prof.univ.dr. Maria Andronie

A9.2 Creare Baza de date „EUROPA2020” – bune practici in domeniul Diplomatie

Publică;

Raport privind identificarea de bune practici Diplomatie Publica pentru baza de date Europa2020

Cooperarea academica ca strategie de diplomatie publica

Diplomația schimburilor academice

**DIPLOMAȚIA PUBLICĂ – STRATEGII DE RECONCILIERE ÎN RELAȚIILE
INTERNATIONALE PRIN COLABORĂRI INTER-ACADEMICE ÎN DOMENIUL
SCRIERII/RESCRIERII ISTORIEI**

AUGUST 2015

Coperarea romano maghiară în domeniul scrisului istoric

Institutul Georg Eckert nu dispune de materiale în ceea ce privește cooperarea sau încercările de cooperare de profil romano-maghiare în contextul mai ales al comisiei istorice mixte romano-maghiare inițiată la începutul anilor 70' mult timp sub conducerea profesorilor Camil Muresan și Alexandru Porțeanu. Acesta din urmă pe parcursul discuțiilor avute ne-a mărturisit în primul rând amănunte referitoare la penibilul ingerințelor politicului în lucrările Comisiei, fiecare delegație a comisiei române incluzând cel puțin un activist de partid ce nu ezita a-și face cunoscută "expertiza" în plen. Lucrările Comisiei și deplasarea delegațiilor beneficiau mai ales în Ungaria de toată atenția presei și de protocol diplomatic de gradul zero. S-au abordat mereu subiecte de interes pentru istoria comună cum ar fi "*Mișcarea liberală în Europa Centrală*" sau "*Istoria bazinului hidrografic al Dunării*" fiind în mod intenționat evitate marile polemici și subiectele "fierbinți". Nominal comisia a funcționat în permanență inclusiv în perioada anilor 80' cu rezultate interesante pentru mediul academic dar cvasinecunoscute publicului. Ultima oară în discuțiile cu profesorul Alexandru Porțeanu acesta acuza o anumită lipsă de interes iar odată cu aceasta și de finanțare din partea maghiară pentru relațiile de acest gen cu "*Estul*". În ultimii ani mai ales sub auspiciile Centrului de Studii Transilvane de pe lângă Institutul de Istorie Gheroghe Bariț din Cluj au avut loc o serie de inițiative de publicare a unor Istorii ale Transilvaniei comune romano maghiare. Rezultatul cel puțin până în momentul de față este dezamăgitor în condițiile în care nu este vorba de compendii integrate de istorie a Transilvaniei ci de reunirea într-un volum a unor studii diverse oglindind preocupările de cercetare ale diferiților contributory.

În noiembrie 2006 se anunța de către Ministerul român de externe că istoricii romani și maghiari vor colabora pentru a redacta un volum comun de istorie a României și Ungariei, realizat sub egida Academiei Române și a Academiei Ungare de științe. Tema figura și pe agenda ședinței comune a guvernelor României și Ungariei, care s-a desfășurat pe 16 noiembrie 2006 la Budapesta. Ministrul de externe, Mihai Răzvan Ungureanu, trimitea o solicitare conducerii Academiei Române, să nominalizeze până în decembrie membrii comisiei mixte din

partea României. Termenul-limită pentru constituirea comisiei era iulie 2007, iar finalizarea proiectului a fost stabilită pentru 2010.

Se preciza că redactarea volumului de istorie romano-maghiar va fi făcută după modelul manualelor de istorie franco-germane, care au fost introduse în 2006 în școlile din Franța și Germania și care oferă elevilor posibilitatea să cunoască evenimentele istorice comune celor două țări, chiar și teme sensibile, văzute atât din perspectiva franceză, cât și din cea germană. Ministrul român al educației, Mihail Hărdău, a declarat că susține preluarea modelului franco-german și în școlile românești și ungare. "*Cred, totuși, că un manual de istorie româno-ungar se va mai lăsa așteptat mulți ani*"¹, supunea ministrul subliniind că este destul de dificil să armonizezi viziunea României și cea a Ungariei asupra istoriei.

Pentru lucrările comisiei de istorie mixte romano-maghiare este reprezentativ raportul comisiei române redactat de istoricul Stelian Mandrut secretarul părții române a Comisiei mixte, pentru anul 2006 pe care îl si prezentăm ca atare:

„Conform acordului stipulat cu prilejul reuniunii sale anterioare (Arad, 20-21 mai 2004), Comisia Mixtă a istoricilor români și maghiari a îndeplinit obiectivul esențial propus pentru anul curent, desfășurând la Budapesta, între 13-14 noiembrie 2006, lucrările conferinței științifice intitulate Ember és természet a történelem folyamataiban (klimatikus ciklusok, katasztrófák, természetértelmezések kérdése térségünkben)/ Omul și natura în cursul istoriei (cicluri climatice, catastrofe naturale, interpretări despre natură în context român și maghiar).

Conținutul intervențiilor vorbește de la sine despre intenția de evitare a subiectelor „fierbinți” de care aminteam mai sus.: Nicolae Coman, M. Dordea, *Efectul antropocenic asupra zonelor umede (wetlands) ale Dunării /Antropogénhatás a Kárpát-dunai-pontusi térség nedves övezeteiben/*, Paul Niedermaier, *Evoluția peisajului medieval transilvănean /A középkori erdélyi táj fejlődése/*, Draskóczi István, *Bányászat és táj a későközépkori Magyarországon /Minerit și peisaj în Ungaria sfârșitului de ev mediu/*, Rácz Lajos, *Éghajlati és környezeti változások a Kárpát-medencében az újkor idején /Modificări climatice și naturale în bazinul carpatic la începutul erei moderne/*, Barbu Ștefănescu, *Perturbații climatice și consecințe economice în Bihor (sfârșitul secolului al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea) /Klimatikus zavarok és*

¹ <http://stiri.acasa.ro/articole/social/romania-i-ungaria-rescriu-istoria-ardealului>

gazdasági hatásai Biharban (a XVII. sz. végétől a XIX. sz. elejéig), Czigány István, *Térképezés Magyarországon és Erdélyben a törökellenes és felszabadító háborúk idején (1683-1718)* /*Cartografiere în Ungaria și Transilvania în epoca războaielor antiotomane (1683-1718)*, Nagy Levente, *Természet, államformák és nemzeti jelleg Marsigli írásaiban* /*Natură, forme statale și caracter național în scrierile lui Marsigli*/, Miskolczy Ambrus, *Természetkultusz és cigánykép. Magyar és roman párhuzamok* /*Cultul naturii și imaginea țiganilor. Paralele maghiaro-române*/, Ioan Bolovan, *Impactul demografic și mental al epidemiilor și catastrofelor naturale în spațiul ardelean în secolul al XIX-lea* /*A járványok és természeti katasztrófák demográfiai és tudati hatása az erdélyi térségben a XIX. században*/, Paládi Kovács Attila, *Természetlakítás – megtelepedés a XVIII.-XIX. században* /*Transformarea naturii – strămutarea umană în secolele XVIII.-XIX.*/.

Subiectul sesiunii Comisiei Mixte de istorie romano-maghiare, care a avut loc în România în (2008): *Religie și societate în spațiul central și sud-estic european*,².

În planul concret al cooperării de durată exista în ultimele două decenii, schimburi de cercetare/documentare efectuate la diferite nivele (specialiști, doctoranzi, masteranzi, studenți etc.), conferințe și reuniuni tematice, precum și apariții de articole/studii în publicațiile de profil din ambele țări. Toate sunt variante de conlucrare care au nuanțat abordările și atmosfera tensionată existentă pe parcursul anilor 80' și care poate să constituie fundamentul pentru o lucrare de Istorie a Transilvaniei comună, o bază pentru viitoare manuale de istorie.

Merită o subliniere mai marcantă elementele pozitive ale conviețuirii istorice și prezente, legate de colaborarea științifică, învățământ, echivalarea manualelor școlare, răspândirea cunoștințelor formatoare de conștiință. Ar fi binevenită o luare în seamă a „monumentelor istorice comune” pe teritoriul ambelor țări, specificarea lor bilingvă și grija comună în vederea conservării lor. Este absolut necesar – printre altele – să fie reamplasat în primul rând monumentul „Celor treisprezece de la Arad”, victime ale împăratului și țarului. În același timp este justificată – iarăși printre altele – așezarea plăcilor comemorative referitoare la originea română a lui Iancu de Hunedoara/ Hunyadi János pe monumentele acestuia din Ungaria etc. Ar fi de dorit să se organizeze cât mai multe manifestări culturale și sportive internaționale în legătură

² <http://www.history-cluj.ro/Istorie/anuare/AnuarBaritHistorica2007/31%5B1%5D.Com.Mixta%20Romano-Ungara.pdf>, accesat 9 iunie 2009, ora 11 am.

cu trecutul și prezentul comun al Bazinului Carpatic. Este îndeobște cunoscut că orice comparație deformează.

Comparația dintre reconcilierea istorică franco-germană și reconcilierea istorică româno-maghiară este mai deformatoare decât una în general. Confruntarea franco-germană a fost de dată relativ mai recentă, iar baza ei a constituit-orivalizarea pentru întâietatea în Europa. Pe de altă parte, trebuie știut că reconcilierea nu depinde de un simplu tratat sau acord, ea este un proces istoric de lungă durată, care poate începe prin încheierea unui tratat sau acord. Acest proces este conținutul efectiv al reconcilierii istorice, iar în această privință, dacă vreți, reconcilierea istorică franco-germană seamănă cu cea româno-maghiară. În același timp, mai știm și că diferențele româno-maghiare sunt de dată mai veche. Maghiarii și românii nu au luptat pentru întâietatea în Europa, ci de multe ori pentru supraviețuire. Nu ne putem mira, deci, că ideile preconceptuate și traumele s-au săpat mai adânc în conștiințele colective, decât în cazul francezilor și germanilor. Noi însă trebuie să conștientizăm într-un cerc cât mai larg posibil că procesul reconcilierii a început deja și a continuat cu încheierea tratatului de bază româno-maghiar și a acordurilor care i-au urmat – ultima dată chiar cu declarația premierilor referitoare la legea privind maghiarii de peste hotare.

Prin urmare, am putea presupune în mod logic că procesul reconcilierii istorice româno-maghiare va avea o durată mai lungă decât în cazul francezilor și germanilor. Ambele popoare știu însă – pornind de la experiențele lor istorice – că noi, în interesul alinierii noastre, trebuie să scurtăm, să accelerăm anumite epoci istorice. Aș putea enumera mai mulți factori care împiedică în mare măsură dezvoltarea mai fermă și mai consistentă a legăturilor româno-maghiare. Aș putea spune: naționalismul, ideile preconceptuate, traumele istorice, orizontul îngust al politicianilor, setea lor de popularitate etc – dar toți factorii pot fi reduși la unul singur: la conștiință, în cazul nostru la conștiința colectivă românomaghiară. Până când aceasta nu se va schimba, trebuie să învingă multe greutatea cei care s-au angajat pentru cauza apropierei româno-maghiare. Cred că aderarea Ungariei și României la Uniunea Europeană va crea acele condiții care vor înlesni munca adepților apropierei. Mai devreme sau mai târziu, sentimentul „patriotismului european” va fi mai tare decât naționalismul mărginit. Acest lucru însă nu se va petrece în mod automat.

Nu ne putem lipsi nici de factorii secundari, trebuie să lucrăm la crearea unei noi conștiințe

colective. În special în rândurile tinerilor. Ca orice comparație, și aceasta șchioapătă puțin. Ea este o analogie forțată, deoarece există foarte multe diferențe istorice între cele două popoare.

Chestiunea Alsaciei și Lorenei, în mod implicit cea a disensiunii franco-germane, problema hegemoniei vest-europene are un trecut multiseclar, ea poate fi abordată la o scară diferită, la cea a marii politici. În relațiile românomaghiare sensibilitățile sunt prea proaspete, diferențele milenare, oricum am privi lucrurile, nu pot fi schimbate pe durata câtorva generații. Se poate înțelege atașamentul față de stăruința Ungariei Mari cât și față de cea a României Mari unitare, abia realizate. Nu este exagerat să vorbim despre ecourile devenirii unei națiuni. Mă gândesc aici la rolul și locul romilor în evoluția etniilor română și maghiară. După părerea mea, relațiile româno-maghiare vor deveni legături europene numai după demontarea stereotipiilor, când doar simpla vedere a simbolurilor de stat nu va mai suscita reacții imature, copilărești. Este un fapt că reconcilierea franco-germană nu a fost deranjată de o dezvoltare politico-economică diferită, ei au făcut și fac parte, în pofida tuturor diferențelor, din centrul istoric al continentului. Diferendul româno-maghiar are într-adevăr o importantă dimensiune istorică, din această cauză el poate fi asemănat cu acela franco-german cu observația, limpede pentru oricine, că amploarea și profunzimea celui româno-maghiar este incomparabil mai redusă. Abordările istorice în politică sunt, cel mai adesea, apanaj al retoricii discursive și al exaltărilor emoționale cu tentă populistă. Politica astăzi, și după experiența secolului trecut, ar trebui să aibă în permanență, în undergroundul ei ideatic, o perspectivă raționalist-pragmatică, uneori ușor cinică, oricum să fie mai aproape de tradiția raționalismului luminilor decât de aceea a exaltărilor revoluționare romantice. Cea mai importantă misiune a politicii românești și ungurești, în zona dezvoltărilor lor mental-comunitare, este eliminarea (pe cât posibil) a abordărilor unilaterale de tip istoric-nostalgic în raport cu Transilvania. Pentru unguri credința nediferențiată că Transilvania este creație civilizațională proprie cu, cel mult, zone de dezvoltare urbane săsească, sau, pentru români, credința că Ardealul le aparține anistoric, metafizic, cu tot cu natură, cu mistica plaiului și toate celelalte. Aceste viziuni istorice trebuie să devină cel mult apanaj al dezbaterilor culturale și istorice fără accente confrontaționiste.

Complementară acestei dinamici economice este fără îndoială componenta culturală a dialogului româno-maghiar. Analizele realizate de Centrul de cercetare a literaturilor Europei Centrale *A treia Europă* din Timișoara sau numărul tematic al revistei *Vatra* din Târgu-Mureș a arătat faptul că scriitorii români și cei unguri cunosc prea puțin literatura contemporană a

vecinilor. Numai că proiectele de cooperare pot îndrăzni mai mult: astfel, în spiritul solidarităților regionale, se pot imagina pe lângă seminarii sau studii, într-o oarecare măsură exterioare și expositive, creații literare, de artă plastică, teatrală, muzicală sau cinematografică realizate în colaborare. Resursele acestor colaborări artistice sunt oferite de spațiul complex și exotic încă al Transilvaniei și Banatului pentru marea cultură europeană. Desigur că asemenea proiecte de colaborare artistică, pentru a se dovedi valide artistic, nu ar trebui să fie predeterminate de nici un considerent politic cu valoare de instrumentalizare propagandistică, oricât de „corect politic” ar fi acesta.

Proiectul Germano-Cehoslovac de revizuire a manualelor de istorie.

Discutiile au demarat în 1967 la inițiativa UNESCO între Germania occidentală și republica cehoslovacă, printre primele subiecte intrate în discuție fiind Reforma și mișcarea husită, și anul 1848. Evenimentele din 1968 au determinat înghețarea proiectului, contactele fiind reluate în 1976 și 1977 la inițiativa comisiei pentru istoria Regiunii Sudete din RFG prin intermediul unei conferințe. O dovadă că lucrurile în domeniu se mișcă foarte încet sunt un alt deceniu de tatonări, și așteptare pentru că în 1987 negocierile bilaterale să dea un rezultat concret prin organizarea unei conferințe pe tema imaginii istoriei celor două națiuni în manualele școlare în cadrul unei conferințe organizate la Praga în 1988. Un an mai târziu, în 1989 la o conferință în Braunschweig a fost abordată problema mișcărilor naționale în Cehia și Germania.

La a treia conferință la Praga în 1990, a fost examinată tematica “The Time of Imperialism, World War, and Revolution (1871-1918)”. Au fost necesari alți 4 ani pentru organizarea unei noi conferințe “bilaterale” la Braunschweig și un an mai târziu una la Praga în urma cărora s-a reușit încheierea unui acord privind revizuirea cronologică a (nu de fond sau de interpretare) a relațiilor germano-cehe fiind abordată și problema sensibilă a celui de-al doilea război mondial. Au urmat alte două conferințe în 1997 și 1999 pe tema statului națiune în manualele de școală respectiv o reflecție comună a relațiilor mutuale din perspectiva raportului față de construirea

propriului stat națiune (un subiect îndrăznet). În același putem să constatăm o anumită normalizare a contactelor și conferințelor bilaterale din punctul de vedere al organizării ce intră în rutină, și al autorităților implicate, implicarea și mesajul politic inevitabil rămâne, dar într-o măsură mult mai mare inițiativa și organizarea în sine aparține profesioniștilor din domeniu și nu structurilor diplomatice (o normalizare). În septembrie 2000 a fost instituționalizată și secțiunea ceașă ca Comisiei cooperative germano-cehe pentru manualele de școală pentru revizuirea de substanță a unor texte considerate și acolo de mulți “megafoane ale naționalismului de secol XIX”³. Gsim reprezentativ faptul că subiectul central al cooperării germano-cehe în domeniul revizuirii manualelor de istorie este foarte sensibil și îndrăznet “staul națiune”. Abordările în Europa ale subiectului sunt diverse mergând după opinia experților GEI⁴ după 1991 de la adorație așa cum apare națiune și statul națiune în manualele de istorie bieleoruse până la asocierea termenilor de națiune și naționalism cu rasismul și fascismul în manualele austriece.

Pentru a permite o comparație a rezultatelor diferitelor tentative de abordare a chestiunii a fost elaborat un catalog cu întrebări de felul următor:

- Cât spațiu (pagini și ilustrații) este atribuit subiectului stat – națiune în manualele de școală respective în curricula ca atare? Care este relația între istoria națională și istoria universală. În ce măsură termenul națiune este definit și revizuit critic?
- În ce măsură factori precum etnicitatea, limba, religia considerate precondiții ale formării și definirii națiunii
- Este conceptual de națiune istoricizat (analizat în contextual de epocă) sau noțiunea în accepțiune actuală este proiectată în trecut
- În ce măsură așa numitele *nations* medievale și națiunile moderne sunt distinse
- Sunt tematizate perioadele pre-naționale? La ce punct este teritoriu definit etnic
- În ce măsură autorii încearcă să explice realizările istorice ale statului național
- Este statul națiune judecat moral, demonizat sau admirat?
- În ce măsură construirea statului național este văzută în context european sau internațional?
- În ce măsură formarea statului națiune este văzută ca o evoluție ce urmează o anumită

³ David Čaněk “ (*Bohemia*, vol. 1, 1998, page 67)

⁴ Georg Eckert Institute

tipologie prestabilita.

- In ce masura statul national este perceput in termeni biologici organicisti (ca sens al unui process natural)
- Este contributia statului natiune la cultura global vazuta intr-o maniera legitimatoare (darwiniana)?
- Sunt indivizii din anumite perioade istorice integrati unor sabloane prestabilite de si acest lucru nu se justifica dintr-un punct de vedere istoric obiectiv?
- Sunt tendintele exclusiviste ale statului natiune discutate? Sunt ele vazute ca elemente constitutive esentiale si inevitabile sau ca evitabile si regretabile?
- Sunt punctele de vedere ale minoritatilor descrise si explicate?
- Este purificarea etnica vazuta ca si consecinta logica a ideologiei nationale
- Ce tip de autostereotip si stereotype sunt utilizate?
- In ce masura natiunea este asociata cu un discurs al victimizarii si marirajului?
- Cum este construita simbolistica statului natiune?
- In ce masura memoriallele sunt descise si /sau analizate critic in texte?
- In ce consta si cum este construita iconografia statului natiune?
- Ce fel de mituri sunt uzate?
- In ce masura formele alternative de identificare incluse, chiar daca acestea intra in conflict cu modelul national?
- In ce masura autori folosesc pronume precum “noi” sau “nostru” exclusiv in sens national?
- In ce masura contemplatii si perspective ce transcende statul natiune sunt incluse in text?

Comisia comuna germano –ceha intrunita pentru prima data in Drezda in noiembrie 2002 concluziona:

Conceptul de natiune trebuie sa fie definit si discutat in contextual lectiilor de istorie ca si in manualele in sine.. Semnificatia limbii, etnicitatii si religiei , tipologia constitutiei si a sistemului politic trebuie si ea luata in considerare.

Etnicizarea unui teritoriu specific trebuie descrisa ca un process istoric, iar “legitimitatea”

acestui trebuie discutata.

Curricula in sine trebuie sa fie echilibrata in reflectarea istoriei regionale, nationale si globale de preferat intr-un curs integrat mai degrabă decât în lectii separate. Ceea ce este imperativ este crearea prin predarea istoriei la elevi a spiritului civic ca prereducă pentru identitatea natională, prevenirea obedienței necritice, sau a identificării ne reflexive cu statul națiune. Problema ce trebuie să precumpanească este nu atât adaptarea la un anumit canon (national definit) al conținutului educational ci felul în care poate să le fie transmisă elevilor abilitatea de a percepe autonom și critic istoria.

Se concludă într-o manieră interesantă și am spune noi realista. “Germanii și cehii își percep propria națiune ca urmare a unei experiențe istorice proprii distincte. Punctele de vedere divergente trebuie să fie respectate, nefiind în sine un deficit, atât timp cât sunt mutual cunoscute și discutate.

Manuale de istorie a sec XX în Bielorusia.

Pretutindeni în lume revizuirea sau scrierea unui nou manual de istorie recentă este o sarcină dificilă. Problemele inerente se complică atunci când avem de-a face cu un nou stat pentru prima dată independent într-o zonă a Europei ce trăiește din plin încă în “durata lungă a istoriei”. Căutarea continuă a unei noi identități politice a generat confuzie în rândul istoricilor. Ultima reformă școlară în Bielorusia asigură predării istoriei un spațiu cu totul privilegiat în cadrul curiculi. O echipă de istorici bieloruși condusă de profesorul Vladimir Koshelev lucrează din septembrie 2002 la bazele didactice ale unui manual de istorie a sec XX pentru școlile secundare în care se propune și includerea unor capitole model pentru realizarea cărora a fost printre altele solicitat și Institutul Georg Eckert. Planul de lucru în sine se bazează pe recomandările pedagogice ale UNESCO și Consiliului Europei (Recomandare 1283): eliminarea imaginilor stereotipe, protecția și respectarea minorităților, un discurs al reconcilierii etc, și este sponsorizat de Internationales Begegnungs- und Bildungswerk (IBB) Dortmund. Noi așteptăm cu interes

rezultatul.

Discutii germano-ruse pe marginea unor manuale de istorie cu puncte de vedere comun acceptate.

In domeniul pana in anii 80' cooperarea si discutiile dintre RFG si URSS au fost limitate la geografie, istoria fiind un subiect practic intangibil datorita incompatibilitatii punctelor de vedere. Prima conferinta bilaterala in domeniul istoriei a avut loc in 1991 fiind concentrata pe problema relatiilor bilaterale in perioada 1917-1933, atmosfera si lucrarile conferintei fiind afectate de situatia politica existenta respective puciul de la Moscova.

Discutiile au fost reluate timid in 1994 desi si in perioada 1991-1994 au avut loc contacte individuale, au fost acordate burse de studiu si sponsorizata publicarea unor carti. Din 1994 pana astazi au mai avut loc trei conferinte, prima in Braunschweig pe tema "Schimbari in imaginea si locul nationalitatilor in noul sistem de invatamant din Rusia" a doua in Moscova in 1996 pe tema "Imperiul german si imperiul tarist, doua imperii la inceputul secolului XX, portretizate in istoriografie si in manualele de scoala". Pentru a treia conferinta nu am gasit materiale informative.

Manualul didactic polono-german pentru pregatirea profesorilor de istorie. Este un proiect in care la ora actuala sunt implicati 19 istorici polonezi si germani (Germania si Polonia in secolul XX. Analize, surse, recomandari didactice publicat atat in Germania cat si in Polonia in anul 2001, contine 400 de pagini impartite in trei parti: analize facutale, consideratii didactice, si o sectie de surse primare (documente). Ultima parte include: documente oficiale politice, interviuri cu participanti la evenimente, rapoarte si interpretari divergente ale unor diversi istorici., descrieri ale vietii coidiene, literatur, poeme, cantece, fotografii, caricaturi, afise de epoca, completeaza lucrarea.

Cooperarea germano-polona in domeniul nu este chiar noua inceputurile acesteia putand fi trasate la inceputul anilor 70' cand a rezultat in 1976 intr-o Recomandare cu privire la abordarea didactica a problemei germano-polone in secolul XX, care suferea din considerente

politice de numeroase omisiuni (rolul URSS sau RDG erau tabuuri) si alte tare de terminologie.

Noutatea abordarii consta intr-un anumit consens si abordarea tematicca evitata inainte intrucat era considerate prea sensibila in contextual reconcilierii polono-germane. Manualul introduce o viziune noua plono germana dincolo de relatiile bilaterale, in care isi vor gasi locul convieturirea germana –polono, minoritatile si tarile vecine Germaniei si Poloniei.

E o abordare considerate importanta in mod special pentru surprinderea patrimoniului cultural evreiesc din Estul Germaniei, Prusia Orientală, respectiv Polonia, considerat a fi cel mai semnificativ “homeland” evreiesc pentru o lunga perioada. Semnificativ si faptul ca continutul mai vechii recomandari din anii 70’ nu a fost accesibil profesorilor din RDG, iar problema relatiilor si cunoasterii mutuale intereseaza in primul rand aceasta parte a Germaniei actuale care se invecineaza cu Polonia.

Proiectul Franco-German

Proiectul franco-german de creare a unor materiale didactice commune in care sa reflecte istoria comuna este probabil cel mai vechi la nivel european si cel mai vechi cu care Institutul Georg Eckert lucreaza preluand o traditie ce dateaza de la inceputul anilor 30’ ai secolului XX. A fost considera un mare success acceptarea in anul 1951 de catre ambele parti a recomandarilor comisiei mixte franco-germane (in contextul politic specific al anului 1951). Proiectul continua si azi.

Proiectul Româno-Maghiar

Personal am fost intrigati de faptul ca institutul Georg Eckert nu dispune materiale in ceea ce priveste cooperarea sau incercarile de cooperare de profil romano-maghiare in contextual mai ales al comisiei istorice mixte romano-maghiare initiata la inceputul anilor 70’ mult timp sub conducerea profesorului Alexandru Porteanu. Nominal comisia a functionat in permanenta inclusive in perioada anlor 80’ cu rezultate in general neconvinatoare. Ultima oara in discutiile cu profesorul Alexandru Porteanu acesta acuza o anumita lipsa de interes iar odata cu aceasta si

de finantare din partea partii maghiare pentru relatiile de acest gen cu “Estul”.

Mobilitatea profesionistilor

În ciuda revolutiei communicationale și a noilor tehnologii de comunicare digitala, mobilitatea profesionistilor și a lucrurilor ramâne partea esențială a cooperarii culturale interantionale, ceea ce implica existență unor acorduri de facilitare a schimbului de profesioniști în domeniu⁵. Muzeele de exemplu opereaza transnational printr-un numar de aranjamente inter-institutionale mutuale care permit mobilitatea angajatilor și a colectiilor. Interventia guvernamentală este solicitata acolo unde apar probleme sau când se cer aranjamente speciale (de pildă asigurari). În situații în care schimburile de experti au un caracter și o importanță particulara, când e vorba de circulatia unor obiecte de valoare patrimoniala deosebita, interventia guvernamentală este o practica obisnuită⁶. Exista și cazuri de interventie guvernamentală în favoarea “mobilitatii negative” adică pentru a rezistă presiunilor unor muzee externe de returnare a unor colecții considerate ca sustrate în în contextual unor razboaie sau situații coloniale.

Un alt aspect este dominarea axei Est-Vest. În condițiile în care acordurile clasice sunt cladite pe principiul complementaritatii chiar dacă exista intenția sincera a partenerilor occidentali de asigurare a acestei complementaritati, acestia sunt incapabili de a recruta același numar de operatori interesati în a face cercetare în țările din est europene. La aceasta se adaugă neglijarea cooperarii culturale Est-Est practicata de țările est europene însele, datorată atenției

⁵ Se apreciază ca mobilitatea intraeuropeana a profesionistilor este cu cel puțin 40% mai mica decât în SUA aceasta țara fiind în general în analize termenul de comparatie cel mai des întâlnit. Personal găsim comparatia cu UE – SUA drept neadevata având în vedere faptul ca UE deși e o structura politica nu e o țara, diferentele lingvistice, administrative, sistemul de învățământ diferit și implicit recunoașterea calificărilor fiind tot atatea bariere în calea mobilitatii intra-europene. La aceasta s-ar adaugă politica SUA de a favoriza mobilitatea fortei de munca acolo piata libera crează oferte sper deosebire de practicile europene de crearea a oportunitatilor acolo unde este nevoie.

⁶ Studiu No DG EAC/08/00: Professor Olivier Audéoud *Mobility and free movement of people and products in the cultural sector*, pregătit pentru Directoratul General pentru Educatie și Cultural al Comisiei Europene în parteneriat cu CEJEC - Université PARIS X-EAEA.

predilecte date prezentei culturale în capitalele țărilor occidentale. Din partea țărilor est europene mesajul cel mai evident către UE este afisarea valorilor culturale naționale⁷. A se nota și faptul ca în țările central și est europene bugetele acordate cooperari în domeniul patrimoniului cultural istoric sunt parte a liniilor bugetare alocate “integrării europene”. În aceleasi țări mare parte a bugetelor ministeriale rezervate misiunilor și intalnirilor de pe agenda cooperarii și multilaterale în domeniul patrimoniului istoric comun este conceputa ca ca investitie în vederea accesului la o fonduri UE⁸. Iar la rândul lor banii proveniti din diferite programe UE sunt folosiți pentru accesarea unor fonduri bugetare naționale.

Discursul academic de promovare a acțiunilor în domeniu trebuie conectat cu discursul aferent economicului, politicului și mass-mediei altminteri risca sa fie ignorat de cei care iau decizii (Michael Nauman). Se constata o relatie de dependenta între atenția acordata patrimoniului istoric și dezvoltarea economica aferenta zonei respective.

În acest caz ceea ce domina gândirea conceptuala a programelor de cooperare culturală bilaterală este deschiderea pietii și cunoasterea intentiilor. Privinta prin prisma economica-mercantila cooperare propiu zisa se constata într-o mai mica măsură. Obiectivele sunt dominate de efortul de “*a vinde*” o anumită imagine și într-o mult mai mica măsură de a “*co-produce*”, “*invata*” sau “*ajuta*”.

⁷ Acțiuni commune de celebrare și comemorare a datelor istorice reprezentative sau personalitatilor au avut loc în toate țările europene: bicentenarul revolutiei franceze, mileniul Ungariei, Victor Hugo, Mozart, Eminescu. Operatorii turistici sunt într-o măsură crescândă asociati acestor evoluții. În contextul acțiunii “Zilele patrimoniului european” s-au facut eforturi de a se propune subiecte de interes comun (patrimoniul, societate, patrimoniu istoric industrial) dar așa cum practica o arata acțiunile tind sa pastreze un accent național, evolutie indicata și de faptul ca datele și subiecte diferite sunt alese în fiecare țara.

⁸ Poate exemplul *a la carte* de cooperare culturală multilaterală transfrontaliera este oferit de țările din bazinul Marii Baltice. Avem de-a face cu o acțiune concertata de factura complexa vizand restaurarea și managementul patrimoniului arhitectural istoric. E unicul caz pe care l-am documentat în care fiecare operator lucreaza pe o tema concreta parte integranta a unui program unic special conceput pentru a fi eligibil finantarii UE. Cheia succesului conceptual al unui asemenea program consta într-o diviziune a competentelor pentru a se asigura cea mai buna expertiza posibila. De exemplu în domeniul conservarii cladirilor de patrimoniu Estonia a ales sa lucreze pe piatra de rau, Lituania pe structuri de caramida rosie, Suedia și Letonia pe structuri din lemn (a se vedea *Study on Cultural Cooperation in Europe – Interarts and EFAH – June 2003*)

În ultimul deceniu organismele europene au comandat un număr de studii specifice și programe în domeniul a ceea ce s-ar numi “*economia culturală*”. Se poate vorbi de două evoluții adiacente, pe de o parte o “*economizare a culturii*” iar pe de altă o “*culturalizare a economiei*”⁹. Aceasta evoluție de la scopuri politice spre scopuri de factura promoțională economică are ca efect o diluare a liniei de demarcație dintre cooperare și promovare. În acest sens constatăm o exploatare a industriilor culturale sau a imaginii generate de o anumită personalitate sau eveniment cultural de către guverne cu scopul obținerii de avantaje pe piața europeană în contextul unei logici în care interesele economice prevalează. Pentru succesul reprezentării este esențială abilitatea de a negocia în structura participării dialectică complexă a intereselor economice cu etica profesională academică. Este una din principalele provocări adresate industriilor culturale. Pentru a evita amatorismul și degradarea în kitch este nevoie de profesioniști în domeniu care pot să fie creați doar în timp prin intermediul unor programe academice.

Cheia reconcilierii istorice trans-naționale prin negocierea rescrierii manualelor de istorie o constituie Multiperspectivitatea

Multiperspectivitatea ca strategie de diplomatie publică

Potrivit lui R Stardling multiperspectivitatea are două componente: Prima este empatia (a ne pune în pielea personajului despre care vorbim). A doua este dimensiunea relațională. Aceasta implică sprijinirea elevilor pentru ca ei să sesizeze că procesul de interpretare istorică implică examinarea critică a unui număr de paliere de dovezi și de surse pentru a înțelege ceea ce se întâmpla de-a lungul unei perioade de timp. Ca în cazul oricărei narațiuni, primul palier este cel cronologic: ce s-a întâmplat și când și ce a urmat. Cu toate acestea, dacă nu termenul însuși, ideile care stau la baza “multiperspectivității” au o istorie mai lungă și sunt înrădăcinate (în

⁹ MKW Wirtschaftsforschung GmbH, *Exploitation and development of the job potential in the cultural sector in the age of digitalisation* (Brussels: Directorate-General for Employment and Social Affairs – European Commission, 2001).

opinia profesorului R Stradling) în trei procese înrudite care au avut loc în cadrul educației școlare și reprezentării istoriei către public în general. Primul dintre aceste procese a fost așa-numita “nouă istorie”, o abordare care a apărut inițial în Europa vestică și de nord în anii 1970 și la începutul anilor 1980 și care a avut o influență din ce în ce mai mare începând cu acea perioadă.

La început, această influență s-a manifestat în Europa de Sud și apoi, după evenimentele din 1989-1990, în Europa centrală și răsăriteană. Abordarea propusă de “noua istorie” reflecta nemulțumirile legate de abordarea mai tradițională a educației istorice în școală care accentua: transmiterea de informații, accentul conținutului pe istoria politică și constituțională, o focalizare predominantă pe evenimente și personalități, construirea programelor de studiu în jurul unei abordări a istoriei naționale bazată pe un conținut bogat și ordonat cronologic, prezumția implicită că narațiunea istorică națională coincide cu istoria celui mai larg grup etnic și cu istoria comunității lingvistice și culturale dominante.

Nu este surprinzător, în acest context, faptul că instituțiile și organizațiile internaționale (cum sunt Consiliul Europei, UNESCO, Uniunea Europeană, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est) au recunoscut, toate, rolul potențial important pe care educația istorică ar putea să-l joace în promovarea reconcilierii în estul și sud-estul Europei. Reprezentarea istoriei care promovează multiperspectivitatea nu intra în conflict cu o reprezentare a istoriei tradițională în această parte de Europa ce viza crearea unui sentiment public de identitate și de loialitate națională.

Prezentată în acest fel, multiperspectivitatea, multiculturalitatea și abordările pluraliste asupra predării istoriei constituie o provocare importantă la adresa stării de lucru din majoritatea țărilor europene. A argumenta în favoarea includerii unei pluralități de voci și de perspective în narațiunea istorică națională duce în mod obișnuit la controversă politică. În cartea sa, el prezintă dezbaterile cu privire la această temă printre politicieni, istorici, specialiști în educație, profesori de istorie și în mass-media declanșate atunci când s-a propus, în anii 1990, introducerea unei abordări mult mai multiculturale a istoriei în curriculum-ul național pentru Anglia și Țara Galilor dezbateri care diferă mult ca formă și conținut de cele din România anulului 1999 prilejuite de

"scandalul manualelor de istorie".¹⁵

Termeni precum “multiperspectivitate” și alte concepte asociate acestuia (cum ar fi “multiculturalitate”) pot să însemne lucruri foarte diferite pentru oameni diferiți și că sunt adesea supuse redefinirii pentru a corespunde unor poziții politice și ideologice diferite. Multiperspectivitatea în dezbaterile istorice este un concept mult utilizat și puțin definit. K. Peter-Fritzsche consideră că aceasta reprezintă un proces, “o strategie pentru a înțelege”, în care luăm în considerare – alături de propria noastră perspectivă – și perspectiva altuia (sau perspectivele altora)¹⁶. Adică avem o perspectivă care a fost filtrată prin propriul nostru context cultural, reflectă propriul nostru punct de vedere și propria interpretare a ceea ce s-a întâmplat și de ce, propria noastră perspectivă a ceea ce este relevant sau nu poate reflecta și propriile prejudecăți inclusive și idei preconcepute. Din acest punct de vedere, multiperspectivitatea este predispoziția “de a privi situația din perspective diferite”¹⁷. Condiția pentru aceasta este, voința de a accepta și alte moduri de a vedea lumea decât propria perspectivă și că acestea pot fi la fel de valide sau parțiale. La aceasta se adaugă practica de a te plasa în postura altcuiva și a încerca să vezi lumea așa cum o vede celălalt. Multiperspectivitatea în istorie și în predarea istoriei a mai fost descrisă de Ann Low-Ber ca fiind procesul “de analiză a evenimentelor istorice din mai multe perspective”¹⁸.

Multiperspectivitatea nu este un obiectiv în sine ci un mijloc prin care se poate asigura o imagine mai completă și mai onestă unei realități istorice sau culturale care favorizează înțelegerea mutuală. Aici prezentăm două teme care au fost alese pentru a ilustra cum ar putea fi realizată aceasta.

Abordarea multiperspectivală poate să ilustreze modul în care presupunerile și așteptările oamenilor – care adesea își au rădăcinile în evenimente și relații istorice anterioare, dar sunt influențate de propaganda contemporană și prezentările din mass-media – pot structura reacțiile lor față de evenimente.

Multiperspectivitatea este, ca intenție, mai pluralistă, inclusivă, integrativă și comprehensivă decât abordările mai tradiționale ale educației, care au fost caracterizate de Gita Steiner-Khamsi drept ‘mono-culturale, etnocentrice și universaliste’. Aceasta înseamnă că

istoricii, profesorii de istorie și elevii/studentii trebuie să evalueze dacă o descriere care se bazează pe o sursă mai largă de surse, incluzând surse care poate au fost ignorate de majoritatea istoricilor este onest (deci, dă mai multă dreptate perspectivelor tuturor celor implicați în și afectați de un eveniment dat) și mai complet¹⁰.

Dar aceasta nu înseamnă neapărat că cu cât este mai multiperspectivală o descriere istorică, cu atât va fi mai obiectivă. Este puțin probabil ca toate perspectivele incluse într-o anumită descriere vor fi de greutate și valoare egală. În al doilea rând, trebuie să ținem minte sensul cuvântului “perspectivă” în acest context, deci un punct de vedere limitat de poziția persoanei care îl exprimă, fie că acea persoană este un participant, martor ocular, jurnalist sau istoric, fie că sunt limite fizice, de atitudine, culturale, tehnice sau profesionale. Aceste limitări sau constrângeri asupra punctelor de vedere exprimate nu vor dispărea doar fiindcă o anumită narațiune istorică încorporează mai multe perspective decât alta. O abordare multiperspectivală, în special aplicată conflictelor politice și sociale, ar putea foarte bine să demonstreze cât de dificil este să ajungi la concluzii ferme atunci când diferitele tabere implicate în conflict percep acțiunile, obiectivele, motivele și răspunsurile celorlalte în feluri foarte diferite, chiar contradictorii, bazate pe interpretări, presupuneri, preconcepții și prejudecăți diferite.

Predarea istoriei poate fi făcută mult mai multiperspectivală și mai puțin mono-culturală, exclusivă și universalistă prin crearea unui conținut mult mai divers, utilizând o gamă mai largă de surse, asigurându-ne că elevii au posibilitatea să citească descrieri contradictorii ale evenimentelor istorice. Dar multiperspectivitatea nu este numai o problemă de schimbare a conținuturilor curriculum-ului de istorie și de utilizare a unei game mai largi de surse; este legată de suținerea elevilor de a gândi în termeni istorici asupra trecutului.

În cadrul contextului specific al educației istorice, multiperspectivitatea intenționează să-i introducă pe elevi în studiul unui proces; un mod de a analiza dovezile (sau interpretările date acestora) relevante pentru un anumit eveniment sau proces istoric din perspectiva limitelor impuse de factorii fizici, de fidelitățile surselor din care sunt extrase dovezile, atitudinile și prejudecățile acestora, motivațiile, logica pe care o aplică, așteptările și prejudecățile cu privire la

¹⁰ Gita Steiner-Khamsi, *History, democratic values and tolerance in Europe: the experience of countries in democratic transition*, simpozion organizat de Consiliul European, Sofia 1994.

“celălalt”, cadrul cultural și tradițiile care influențează percepțiile și interpretările acestora etc. Multiperspectivitatea implică și încercarea de a relaționa aceste interpretări diferite una de cealaltă.

Multiperspectivitatea este susținută de de presupunerea că auditoriul trebuie să înțeleagă faptul că oricine studiază trecutul trebuie să accepte și să tolereze discrepanțe, contradicții, ambiguități, voci opuse, jumătăți de adevăruri și puncte de vedere parțiale, subiectivități și idei preconcepute. Această presupunere ar trebui să ghideze reflecția noastră cu privire la tipurile de întrebări și de exerciții care ar trebui să însoțească orice surse care prezintă o multiplicitate de perspective.

Multiperspectivitatea mai adaugă o complicație. Cu cât sunt introduse mai multe niveluri și perspective în narațiunea istorică, cu atât mai complexă devine aceasta, iar elevilor le este tot mai greu să elaboreze judecăți și să tragă concluzii, mai ales atunci când au de-a face cu perspective, interpretări și concluzii divergente și contrastante. Aceasta devine chiar mai dificilă dacă ei încearcă să descopere diferitele căi prin care diferitele perspective răspund și interacționează una cu alta. Profesorul trebuie să găsească mijloacele prin care să facă conexiunile și interdependențele mai tangibile și mai puțin abstracte pentru studenți. Aceasta presupune însă programe speciale de pregătire în cadrul universitatilor, cadre specializate etc, care pot fi create doar în timp. Dificultatea multiperspectivității în reprezentarea istoriei prin programe școlare credem că este mai mult sau mai puțin compensată de informațiile provenite în ultimul deceniu din alt gen de surse: programe de televiziune, vizionarea canalelor specializate pe istorie (TVR Cultural, Discovery History, History Channel).